

Ambtsgeheim en geheimhouding (1)

“TWEE POLITIEAGENTEN AANGEHOUDEN IN VERBAND MET SCHENDING VAN HUN AMBTSGEHEIM.” DEZE AANHEF WAS VORIGE WEEK IN VERSCHILLENDE DAGBLADEN TE LEZEN. DE PERSVOORLICHTER VAN DE POLITIE GAF ALS TOELICHTING BIJ DEZE ZAAK DAT “INTEGRITEIT HET KLOPPENDE HART VAN DE KERK NIET MINDER. KERNWAARDE”. DAT GELDT VOOR AMBTSDRAGERS IN DE KERK NIET MINDER.

Integriteit en daarmee vertrouwen zijn een basisvoorwaarde voor het goed functioneren van het pastoraat. Het is een vanzelfsprekendheid die hoort bij het ambt. Voorafgaande aan een pastoraal gesprek zal een gemeentelid over het algemeen niet aan zijn predikant vragen of hij zijn ambtsgeheim wil houden. Een predikant is dan ook gehouden om er alles aan te doen om dit vertrouwen te waarborgen.

Daar kan echter veel vragen oproepen. Wat is het ambtsgeheim, voor wie geldt de geheimhoudingsplicht, wat moet geheim gehouden worden, waar liggen grenzen en wanneer mag er niet meer gezwegen worden? In enkele artikelen wil ik op deze vragen ingaan. In dit artikel zal ik aandacht geven aan de regelgeving in de kerk. In het volgende artikel zal ik specifiek aandacht geven aan het ambtsgeheim van predikanten, waarbij ook de wetgeving van de burgerlijke overheid van belang is. Privacy en geheimhouding zijn niet alleen anno 2018 van groot belang. Ook in de jaren vijftig van de vorige eeuw was er een groeiende bewustwording op dit onderwerp. Wie

de Handelingen van de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk uit die jaren er op naslaat, komt een uitgebreid debat tegen over nut en noodzaak van het vastleggen van de geheimhoudingsplicht in de kerkorde. Het was niet de vraag of die plicht tot geheimhouding er was (die was er al eeuwen!),¹ het was alleen de vraag of dit kerkordelijk vastgelegd moest worden. Uiteindelijk is dat gebeurd en zijn diverse artikelen over dit onderwerp in de kerkorde opgenomen.²

We spreken al snel over het ambtsgeheim. Het woord ambtsgeheim komt als zodanig echter niet voor in de kerkorde. Consequent wordt gesproken over “geheimhouding” al dan niet in relatie tot een ambt. Het basisartikel vinden we in ordinarie 1, artikel 15, lid 13:

Zij, die met een ambt bekleed zijn, dan wel een ambt bekleed hebben, of een functie vervullen of vervuld hebben, zijn verplicht tot geheimhouding van al datgene, wat uit hoofde van de vervulling van hun ambt of functie vertrouwelijk te hunner kennis is gekomen.

Een uitbreiding hierop vormt ordinarie 1, artikel 20, lid 16: De leden van kerkelijke lichamen zijn verplicht tot geheimhouding van al datgene, wat uit hoofde van hun lidmaatschap vertrouwelijk te hunner kennis is gekomen.

Deze artikelen geven zowel aan wie de plicht tot geheimhouding hebben, als wat geheim gehouden moet worden. Geheimhouding is van toepassing op alle ambtsdragers, kerkelijke functionarissen (bijvoorbeeld pastoraal medewerkers) en daarnaast ook voor alle leden van kerkelijke lichamen. Een “kerkelijk lichaam” is een zeer ruim begrip of colleges die in de kerkorde voorkomen, maar ook alle commissies en organen die door zulke instanties in het leven zijn geroepen, of die in de kerk altijd hebben gefunctioneerd.³ Dat omvat dus de leden van zowel de landelijke organen van de kerk als de plaatselijke zendingscommissie. De kerk verwacht van elk lid van een commissie of orgaan een zorgvuldige, integere en betrouwbare handelwijze.

Dat brengt ons ook bij de vraag wat geheimgehouden moet worden. “Het gaat om datgene wat uit hoofde van ambt of functie vertrouwelijk ter kennis is gekomen.” Geheimhouding is van toepassing als het gaat om een pastoraal gesprek tussen twee of meer personen, het heeft echter ook betrekking op telefoongesprekken, vergaderstukken, e-mailberichten, andere documenten en zelfs Whats-appjes. Hierbij wordt geen absolute geheimhouding vereist, het gaat om zaken die *kennelijk vertrouwelijk* zijn. Niet elk gesprek in een vergadering valt onder de geheimhoudingsplicht. Datgene wat als vertrouwelijk gezien mag worden valt er echter wel onder. Voor veel gesprekken en documenten is direct duidelijk wat wel en wat niet tot de geheimhoudingsplicht behoort. Er zijn echter ook diverse grensvallen denkbaar. Een ieder persoonlijk zal dus zeer zorgvuldig moeten afwegen wat vertrouwelijk is en wat niet. Daarbij is het beter een keer te zwijgen dan te veel te spreken. In dat kader geldt zeer sterk de Bijbelse notitie “En gelijk gij wilt, dat u de mensen doen zullen, doet gij hun ook desgelijks” (Luk. 6:31).

Waar de oude Nederlandse Hervormde Kerk geheimhouding al van zo'n groot belang achtte, is dat in de (veel kleinere) Hervormde Kerk zeker niet minder. Alleen een zorgvuldige omgang met informatie, integriteit en vertrouwen zorgt voor een betrouwbare en veilige kerkelijke omgeving.

In het vervolg van dit artikel en het volgende artikel spits ik mij toe op de geheimhoudingsplicht van ambtsdragers. Allereerst richt ik mij dan op ouderlingen en diakenen. In ordinarie 14-2-1 lezen we met nadruk dat ouderlingen met hulp van diakenen betrokken zijn in de herderlijke zorg en daarin gebonden zijn aan de geheimhoudingsplicht. Dat is meestal ook hoorbaar geweest op het moment van bestemming van een ambtsdrager. De Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk heeft in 1958, na uitvoerig debat, besloten om aan de klassieke formulieren voor de bestemming van ambtsdragers een toevoeging te doen waarbij expliciet aandacht wordt gegeven aan de geheim-

Een ieder persoonlijk zal dus zeer zorgvuldig moeten afwegen wat vertrouwelijk is en wat niet. Daarbij is het beter een keer te zwijgen dan te veel te spreken.

houdingsplicht.⁴ Tevens werd een kleine toevoeging aan de derde vraag van dit formulier gedaan (aanpassing cursief): Ten derde: of gij belooft, uw ambt, gelijk dit hiervoor beschreven is, volgens deze leer, getrouw naar uw vermogen te bedienen; gij, ouderling, in de regering der Kerk, naast de dienaren des Woords (en gij, diaken, in de bediening der armen)? Belooft gij ook gezamenlijk u in alle Godzaligheid te gedragen en *geheim te houden datgene wat bij de uitoefening van uw ambt vertrouwelijk te uwer kennis is gekomen*, u onderwerpende aan de kerkelijke vermaning, indien gij u kwaaamt te ontgaan?

Deze formulieren werden naast de niet-aangepaste klassieke formulieren beschikbaar gesteld, het was dan ook geen verplichting om deze te gebruiken.⁵ In de praktijk gebeurde dat echter veelal wel. Met zijn ja-woord laat de nieuwe ouderling of diaken aan de gemeente horen zich te houden aan het ambtsgeheim. De gemeente weet op deze manier dat ook bij deze nieuwe ambtsdrager al hetgeen aan hem vertrouwelijk ter kennis wordt gesteld, vertrouwelijk blijft. Wat dat betekent voor de bespreking van het pastoraat in de kerkenraad, komt in het volgende artikel aan de orde.

Edeveen, ds. P.D. van den Boogaard

Voetnoten

- Denk aan het biechtgeheim in de Rooms-Katholieke Kerk, ook in diverse kerkorden van na de Reformatie werd de geheimhouding geregeld. De provinciale kerkorde van Zeeland uit 1591 regelde bijvoorbeeld zwijgplicht van predikanten. De kerkorde van Dordrecht 1618/1619 kent geen bepalingen betreffende de geheimhouding. De volgende artikelen in de kerkorde spreken over geheimhouding: ordinarie 1-15-13, ord. 1-20-16, ord. 2-2-2b, ord. 1-1-5-2b, ord. 1-1-3-6, ord. 14-2-1, ord. 1-2-30-5 en ord. 16-1-2-5.
- P. van den Heuvel, *De Hervormde Kerkorde*. Zoetermeer: Boekencompu, 2001. P. 156.
- Toevoeging aan het formulier: “Maar daarbij dragen zij met grote nauwgezetheid zorg, dat de noden, zorgen en geheimen van de schape hun eigen noden, zorgen en geheimen, daar ze alleen Jezus Christus den Goeden Herder, en hun als zijn dienaren toevertrouwd zijn.” Voor de formulieren zie: Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, *Dienstboek voor de Nederlandse Hervormde Kerk (in ontwerp)*, s-Gravenhage: Boekencompu (diverse drukken).